

Angelika Kędzierska-Szczepaniak*

Prorodzinne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych

Wstęp

Polityka prorodzinna obejmuje swym zakresem zarówno narzędzia systemu podatkowego, jak i świadczenia rodzinne, opiekę nad dziećmi, urlopy rodzicielskie oraz działania na rzecz równości zawodowej kobiet i mężczyzn. Jest prowadzona w całej Unii Europejskiej, jednak zakres działań podejmowanych w poszczególnych krajach jest różny. Jej rola jest szczególnie ważna ze względu na fakt, że współczynnik dzietności znajduje się poniżej zastępowalności we wszystkich krajach unijnych. W wielu krajach politykę prorodzinną wspiera się przez odpowiednią konstrukcję podatku dochodowego od osób fizycznych. Od czasu wprowadzenia w 1992 roku w Polsce ulegał on różnym zmianom – szczególnie w zakresie stosowanych ulg i zwolnień podatkowych. Do najważniejszych zmian ostatnich lat, poza dwustopniową skalą podatkową, należy zaliczyć wprowadzenie ulgi prorodzinnej. Wśród wszystkich preferencji w podatku dochodowym od osób fizycznych ma ona najwyższą wartość [Ministerstwo Finansów, 2011, s. 25]. Wśród rozwiązań wykorzystywanych w krajach, które stosują prorodzinną politykę podatkową, dominują odliczenia od dochodu, kwoty wolne od podatku i odliczenia od podatku.

Celem opracowania jest dokonanie analizy zasadności preferencji prorodzinnych w polskim systemie podatkowym oraz przedstawienie przykładowych rozwiązań zastosowanych w systemach podatkowych innych krajów Unii Europejskiej. Osiągnięcie tego celu wymagało dokonania analizy i niezbędnych wyliczeń na podstawie danych dotyczących rozliczania preferencji prorodzinnych w Polsce. Dane do analiz pochodzą przede wszystkim z opracowań Ministerstwa Finansów oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

1. Korzyści podatkowe wynikające ze wspólnego rozliczenia z małżonkiem lub wspólnego rozliczenia z dzieckiem

Analizując podatek dochodowy od osób fizycznych, można zwrócić uwagę na dwa rodzaje preferencji, które mają związek z posiadaniem

*Dr, Katedra Finansów, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański, aszczepaniak@wzr.pl.

rodziny. Pierwsza to możliwość wspólnego rozliczenia z małżonkiem lub dzieckiem (w wypadku osób samotnie wychowujących dzieci), druga – to ulga prorodzinna. Wspólne rozliczenie małżonków polega na możliwości naliczenia podatku w podwójnej wysokości od połowy zsumowanych dochodów małżonków [Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r., art. 6 ust. 2]. Efekt korzyści podatkowej występuje przede wszystkim wtedy, kiedy istnieją duże dysproporcje między dochodami małżonków. Szczególnie widoczne jest to wtedy, gdy jedno z małżonków zarabia powyżej 171 056 zł (dwukrotność dochodu powodującego wejście w drugi próg podatkowy), a drugie nie osiąga dochodów do opodatkowania. Wtedy korzyść z tytułu wspólnego rozliczenia wynosi ponad 12 tys. zł (zobacz tablica 1, sytuacja 1).

Tablica 1. Wysokość dochodów a korzyści ze wspólnego rozliczenia.

Sytuacja	1	2	3	4	5	6
dochód – małżonek 1	171 056,00	171 056,00	171 056,00	111 056,00	72 000,00	36 000,00
dochód – małżonek 2	0,00	45 000,00	85 528,00	90 000,00	72 000,00	2000,00
Wspólny dochód	171 056,00	216 056,00	256 584,00	201 056,00	144 000,00	38 000,00
Podstawa wspólne Rozliczenie	85 528,00	108 028,00	128 292,00	100 528,00	72 000,00	19 000,00
podatek –małżonek 1	42 208,00	42 208,00	42 208,00	23 008,00	12 404,00	5924,00
podatek –małżonek 2	0,00	7 544,00	14 839,00	16 270,00	12 404,00	0,00
podatek wspólny	29 678,00	44 078,00	57 047,00	39 278,00	24 808,00	5728,00
korzyść podatkowa	12 530,00	5 674,00	0,00	0,00	0,00	196,00

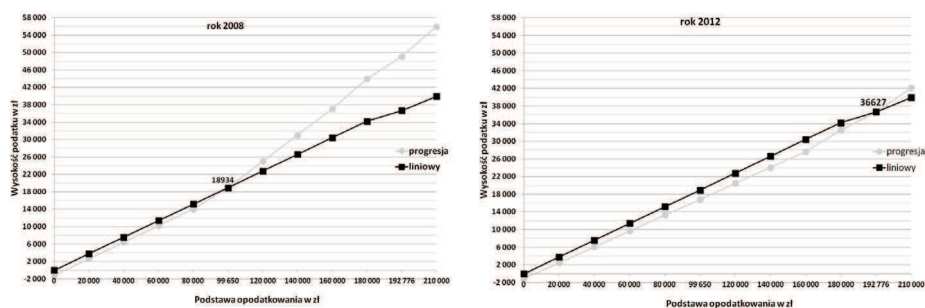
Źródło: Opracowanie własne.

Kiedy oboje małżonkowie pracują, a ich dochody znajdują się w różnych progach podatkowych, korzyści są już mniejsze ale nadal odczuwalne (zobacz tablica 1, sytuacja 2). Gdy dochody obojga małżonków są w tym samym progu podatkowym, efekt w postaci korzyści podatkowej nie występuje (zobacz tablica 1, sytuacje 3–5). Jedynym wyjątkiem jest sytuacja, kiedy dochody obojga małżonków mieszczą się w pierwszym progu podatkowym, jednak jedno z nich zarabia mniej niż wynosi kwota wolna od podatku (zobacz tablica 1, sytuacja 6).

Nie każde małżeństwo może skorzystać z preferencyjnego rozliczenia. Dotyczy ono tylko podatników, którzy są małżeństwem przez cały rok podatkowy. Oznacza to, że w tym roku, w którym został zawarty ślub,

małżonkowie muszą rozliczyć się osobno. Dodatkowym wymogiem, który należy spełnić, jest wspólnota majątkowa. Jeżeli małżeństwo decyduje się przed zawarciem małżeństwa lub w trakcie jego trwania na podpisanie rozdzielności majątkowej, traci prawo do preferencyjnego rozliczenia. Co ważne, nie jest konieczne, aby dochody otrzymywały obie osoby. Wspólnie można się rozliczyć również z niepracującym małżonkiem, co w każdej sytuacji powoduje efekt w postaci mniejszego zobowiązania podatkowego (zobacz tablica 1). Wspólne rozliczenie małżonków możliwe jest tylko w sytuacji, kiedy oboje rozliczają się na zasadach ogólnych (skalą podatkową). Jest to szczególnie ważne ograniczenie dla podatników prowadzących działalność gospodarczą, ponieważ mają możliwość wyboru formy opodatkowania i nie zawsze jest to skala podatkowa. W 2009 roku wprowadzono w Polsce dwustopniową skalę podatkową. To spowodowało, że rozliczenie podatkiem progresywnym dla prowadzących działalność gospodarczą stało się korzystniejsze niż w roku 2008 i wcześniej.

Rysunek 1. Porównanie opłacalności podatku na zasadach ogólnych przy zastosowaniu preferencyjnego rozliczenia i podatku liniowego w 2008 i 2012 roku



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Na rysunku 1 przedstawiono porównanie wysokości płaconego podatku w 2008 roku i w latach 2009–2012 w zależności od wysokości osiąganego dochodu przy założeniu, że rozliczając się na zasadach ogólnych, podatnik ma prawo skorzystać z preferencyjnego opodatkowania wspólnie z małżonkiem lub jako rodzic samotnie wychowujący dziecko. W takiej sytuacji próg opłacalności podatku progresywnego dla osób prowadzących działalność gospodarczą wynosi 192 776 zł (dla porównania w 2008 roku wynosił 99 700 zł). Innymi słowy, jeżeli podatnik prowadzi działalność gospodarczą i ma możliwość rozliczenia się wspólnie, jest to dla niego korzystne ze względu na wysokość opodatkowania, aż do dochodów

na poziomie 192 776 zł. Powyżej tego progu lepszym rozwiązaniem jest rozliczanie działalności podatkiem liniowym i utrata prawa do ulgi.

Wspólne rozliczenie małżonków jest często wykorzystywaną formą preferencji podatkowej w Polsce. Według danych Ministerstwa Finansów w 2011 roku skorzystało z niej 4,9 mln małżeństw, czyli 9,8 mln podatników, co stanowi blisko 40% wszystkich podatników rozliczających się według skali podatkowej [Ministerstwo Finansów, 2011, s. 7].

Wspólne rozliczenie z dzieckiem polega na tej samej zasadzie, co wspólne rozliczenie małżonków – podatek według skali w podwójnej wysokości nalicza się od połowy sumy dochodów rodzica i dziecka. Warunki, które muszą zostać spełnione, aby skorzystać z rozliczenia, są jednak inne. W tym przypadku rodzic musi być osobą samotnie wychowującą dziecko, rozliczającą się na zasadach ogólnych. Dzieckiem jest osoba do 18. roku życia (do 25. roku życia, jeżeli się uczy lub studiuje) i nie osiąga dochodów powyżej kwoty wolnej [Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r., art. 6 ust. 4]. Niespełnienie któregokolwiek z tych warunków powoduje utratę prawa do preferencji. W 2011 roku z tej formy rozliczenia skorzystało 472 tys. podatników, obniżając wysokość podatku łącznie o 335 mln zł [Ministerstwo Finansów, 2011, s. 7].

Inaczej niż w przypadku wspólnego rozliczenia małżonków, wspólne rozliczenie z dzieckiem zawsze jest korzystne, jednak najbardziej odczuwalne jest dla podatników zarabiających więcej niż 85 528 zł (drugi próg podatkowy).

Tablica 2. Wysokość dochodów a korzyści ze wspólnego rozliczenia

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	6
dochód – rodzic	171 056,00	110 000,00	85 528,00	85 528,00	30 000,00	30 000,00
dochód – dziecko	0,00	0,00	0,00	2000,00	0,00	3089,00
wspólny dochód	171 056,00	110 000,00	85 528,00	87 528,00	30 000,00	33 089,00
Podstawa wspólne rozliczenie	85 528,00	55 000,00	42 764,00	43 764,00	15 000,00	16 545,00
podatek – rodzic	42 208,00	22 670,06	14 839,00	14 839,02	4844,00	4844,00
podatek – dziecko	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
podatek wspólny	29 678,00	18 687,96	14 283,00	14 643,00	4288,00	4844,00
korzyść podatkowa	12 530,00	3982,10	556,00	196,02	556,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Największy efekt podatkowy wynoszący ponad 12 tys. zł występuje w sytuacji samotnego rodzica zarabiającego rocznie 171 056 zł lub więcej

(zobacz tablica 2, sytuacja 1). Kiedy dochody rodzica znajdują się w drugim progu podatkowym, ale są niższe niż 171 056 zł, efekt podatkowy jest niższy, ale nadal występuje (tablica 2, sytuacja 2). Kiedy dochody rodzica znajdują się w pierwszym progu podatkowym, efekt występuje tylko w postaci podwójnie liczonej kwoty zmniejszającej podatek (tablica 2, sytuacje 3 i 5). Jeżeli dodatkowo dziecko osiąga dochody, efekt podatkowy jest jeszcze słabszy i maleje do zera w sytuacji, kiedy dziecko zarabia na poziomie kwoty wolnej od podatku (tablica 2, sytuacje 4 i 6). Jeżeli dziecko zarobi w roku podatkowym więcej niż kwota wolna, rodzic traci prawo do preferencji. Takie rozwiązania powodują, że opiekunowie często zniechęcają starsze dzieci do podejmowania aktywności zawodowej z obawy przed utratą prawa do preferencyjnego rozliczania i tym samym koniecznością zapłaty wyższego podatku.

W wielu krajach Unii Europejskiej promuje się aktywność zawodową uczniów i studentów, dając im dodatkowe ulgi w rozliczeniu podatkowym. W Polsce taka aktywność powoduje, że rodzic traci prawo do wspólnego rozliczenia, a tym samym musi zapłacić wyższy podatek.

2. Ulga prorodzinna w polskim systemie podatkowym

Ulga prorodzinna funkcjonuje w polskim systemie podatkowym od 2007 roku. Zmniejsza wysokość podatku należnego i można ją uwzględnić w ostatecznej fazie rozliczenia z urzędem skarbowym. Warunkiem skorzystania z odliczenia jest wychowywanie własnych lub przysposobionych dzieci bez względu na wiek, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymywały zasiłek pielęgnacyjny, oraz dzieci, które nie ukończyły 18 lat (25 lat jeżeli kontynuowały naukę), o ile w roku podatkowym dzieci te nie uzyskały dochodów, z wyjątkiem dochodów wolnych od podatku dochodowego, renty rodzinnej oraz dochodów w wysokości nieprzekraczającej kwoty wolnej od podatku. Początkowo ulga miała polegać na prawie do odliczenia wartości stanowiącej iloczyn liczby wychowywanych dzieci i kwoty 120 zł dla podatnika rozliczającego się według skali podatkowej [Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r., art. 1 pkt 27]. Ostatecznie wartość ulgi podniesiono do wysokości dwukrotności kwoty zmniejszającej podatek, czyli prawie dziesięciokrotnie więcej niż początkowo zakładano.

Począwszy od stycznia 2013 roku wartość ulgi zależy od dochodów i zmienia się w zależności od liczby dzieci w rodzinie – wzrasta o 50% na trzecie i o 100% na czwarte i kolejne dziecko. Teoretycznie zmodyfikowanie ulgi miało na celu wspieranie przede wszystkim rodzin wielodzietnych, jednak w rezultacie oznacza utratę ulgi dla niektórych podatników oraz niemożność skorzystania z niej przez rodziny wielodzietne o niskich

dochodach. Począwszy od stycznia 2013 roku kryterium ograniczającym możliwość skorzystania z ulgi dla rodzin z jednym dzieckiem jest wysokość dochodów rodziny. Wysokość limitu, który warunkuje prawo do skorzystania z preferencji, różni się w zależności od sytuacji rodzinnej podatników – czy dziecko jest wychowywane przez oboje rodziców będących w związku małżeńskim, przez jedno z rodziców czy przez rodziców niebędących małżeństwem. W przypadku małżeństw łączne dochody nie mogą przekroczyć 112 tys. zł rocznie, podobnie w wypadku samotnych rodziców. Dochód rodziców, którzy nie są małżeństwem, nie może przekroczyć 56 tys. zł dla każdego z nich [Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r., art. 27f ust. 2].

Pomimo założenia, że ulga prorodzinna miała zmniejszyć obciążenia podatkowe rodzin wielodzietnych, nie jest ona dostępna dla każdego. W niektórych przypadkach nie można skorzystać z ulgi ze względu na zbyt niski podatek, w innych skorzystanie z niej może się przyczynić do utraty zasiłku rodzinnego, co jest istotnym uszczupleniem dochodów rodzin. Jak wynika z Ustawy o świadczeniach rodzinnych [Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r.] dochód uwzględniany przy ustalaniu prawa do zasiłku to przeciętny miesięczny dochód członków rodziny uzyskany w roku poprzedzającym rok, w którym jest składany wniosek o zasiłek. Skorzystanie z ulgi powoduje zwiększenie dochodu uwzględnianego przy ustalaniu prawa do zasiłku w kolejnym okresie rozliczeniowym. Limit dochodu dającego prawo do zasiłku to 539 zł od listopada 2012 roku. Przykładowo w przypadku rodziny z jednym dzieckiem, gdzie pensja brutto wynosi 2300 zł, rodzina otrzyma zasiłek rodzinny wtedy, gdy nie będzie korzystała z ulgi (zobacz tablica 3).

Taka konstrukcja przepisów powoduje, że nie spełniają one swojego prorodzinnego zadania, ponieważ rodziny najmniej zarabiające muszą wybierać, czy skorzystają z preferencji podatkowej czy z zasiłku rodzinnego.

Ponadto, jak wcześniej wspomniano, ulga ta jest odliczana dopiero po uwzględnieniu składek na ubezpieczenie zdrowotne. Oznacza to, że niektórzy podatnicy pomimo prawa do ulgi nie mogą z niej skorzystać. W tablicy 4 przedstawiono szanse skorzystania z ulgi dla podatników otrzymujących wynagrodzenie od 1600 zł brutto miesięcznie (wynagrodzenie minimalne w 2013 roku) do 6052 zł brutto miesięcznie.

Tablica 3. Zależność między ulgą prorodzinną a zasiłkiem rodzinnym¹

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	6
przychód miesięczny	2000,00	2000,00	2300,00	2300,00	2900,00	2900,00
przychód roczny	24 000,00	24 000,00	27 600,00	27 600,00	34 800,00	34 800,00
koszt	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00
dochód	22 665,00	22 665,00	26 265,00	26 265,00	33 465,00	33 465,00
ubezpieczenie społeczne	3290,40	3290,40	3783,96	3783,96	4771,08	4771,08
ubezpieczenie zdrowotne do odliczenia	1863,86	1863,86	2 143,44	2 143,44	2702,60	2702,60
podatek	1326,00	1326,00	1645,00	1645,00	2282,00	2282,00
ulga na dziecko		1112,04		1112,04		2224,08
podatek po uldze	1326,00	214,00	1645,00	533,00	2282,00	58,00
dochód roczny rodziny	16 184,74	17 296,74	18 692,60	19 804,60	23 709,32	25 933,32
dochód miesięczny rodziny	1348,73	1441,39	1557,72	1650,38	1975,78	2161,11
liczba osób w rodzinie	3	3	3	3	4	4
dochód na osobę	449,58	480,46	519,24	550,13	493,94	540,28
zasiłek	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	NIE

Źródło: Opracowanie własne.

Rodzina, w której pracuje tylko jedno z małżonków i otrzymuje minimalne wynagrodzenie, nie ma możliwości skorzystania z ulgi w pełnej wysokości nawet wtedy, kiedy sprawuje opiekę tylko nad jednym dzieckiem. Maksymalną kwotą, jaką podatnik może otrzymać w formie zwrotu z urzędu skarbowego, jest kwota 346 zł (31% całej ulgi). Ponadto podatnik nie ma możliwości skorzystania z ulgi na kolejne dzieci, podczas gdy teoretycznie przy czwórce dzieci mógłby odliczyć maksymalnie 4448,16 zł w 2012 roku i aż 6116,22 zł w 2013 roku. Gdyby podatnik korzystał z innych ulg, np. na internet czy darowizny, kwota do odliczenia byłaby jeszcze niższa.

¹ Wyliczenia są dokonane dla sytuacji, kiedy w rodzinie pracuje jedna osoba dorosła zatrudniona na podstawie umowy o pracę w tej samej miejscowości, w której mieszka.

Tablica 4. Zależność między wynagrodzeniem brutto a możliwością skorzystania z ulgi prorodzinnej²

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	6	7	8
przychód roczny	19 200,00	25 200,00	31 200,00	37 200,00	43 200,00	49 200,00	61 200,00	72 624,00
koszt	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00	1335,00
dochód	17 865,00	23 865,00	29 865,00	35 865,00	41 865,00	47 865,00	59 865,00	71 289,00
składki na ubezpieczenie społeczne	2632,32	3454,92	4277,52	5100,12	5922,72	6745,32	7567,92	8390,52
składki na ubezpieczenie zdrowotne do odliczenia	1284,00	1685,24	2086,49	2487,74	2888,99	3290,24	3691,49	4092,73
podatek po ubezpieczeniu zdrowotnym	346,00	877,00	1407,00	1938,00	2469,00	2999,00	4610,00	6117,00
ulga – I dziecko	346,00	877,00	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04
ulga – II dziecko	0,00	0,00	295,00	826,00	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04
ulga – III dziecko	0,00	0,00	0,00	0,00	244,92	774,92	1668,06	1668,06
ulga – IV dziecko	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	717,86	2 224,86

Źródło: Opracowanie własne.

Jeżeli podatnik zarabia 3600 zł miesięcznie (43 200 zł rocznie), czyli wynagrodzenie zbliżone do średniej krajowej, jest w stanie rozliczyć ulgę w całości na dwoje dzieci i zaledwie 244,92zł na trzecie dziecko. Najkorzystniejsza sytuacja dotyczy podatników zarabiających powyżej 6052 zł brutto miesięcznie (72 624 zł rocznie). Są w stanie rozliczyć pełną kwotę odliczenia za czwórkę dzieci. Powyższe zestawienie potwierdza, że ulga prorodzinna nie spełnia swojego zadania, ponieważ możliwość pełnego jej wykorzystania mają tylko bogate rodziny wielodzietne.

Ulga prorodzinna jest obecnie najczęściej wykorzystywaną przez podatników ulgą. Kwota odliczeń z niej wynikających przekracza 5 mld zł, a liczba podatników, którzy z niej korzystają, przekracza 4 mln [Ministerstwo Finansów, 2011, s. 30]. Niestety, nie uwzględnia ona dochodów przypadających na jednego członka rodziny, co niejednokrotnie doprowadza do sytuacji, że podatnicy, którym taka preferencja podatkowa najbardziej by się przydała, nie mogą z niej skorzystać. Ulga ta w rezultacie nie spełnia swojego zadania, ponieważ przynosi korzyści głównie osobom o wysokich dochodach.

² Wyliczenia w tablicy dotyczą sytuacji, w której w rodzinie pracuje tylko jeden ze współmałżonków, praca wykonywana jest na etacie u jednego pracodawcy w miejscu zamieszkania i małżonkowie za rok podatkowy rozliczają się wspólnie.

3. Preferencje prorodzinne w systemach podatkowych krajów Unii Europejskiej

W Unii Europejskiej nie istnieją jednolite zasady dotyczące polityki prorodzinnej występującej w ramach systemów podatkowych. Nie ma jedno-myślności zarówno w zakresie samego podatku dochodowego od osób fizycznych, jak i ulg i zwolnień, które się w nim wykorzystuje. Są państwa (np. Francja), które przy progresywnej skali podatkowej mają bardzo rozbudowany system ulg, zwolnień i odliczeń związanych z utrzymaniem rodziny [Matuszewska, 2011]. Inne kraje (jak np. Szwecja) nie wprowadziły w swoim systemie podatkowym żadnych preferencji związanych z wielkością gospodarstwa domowego czy liczbą wychowywanych dzieci [Kulicki, 2006, s. 20]. Jednak większość krajów daje podatnikom szanse zmniejszenia podstawy opodatkowania lub uwzględnia kwoty wolne od podatku.

Preferencja podatkowa polegająca na wspólnym rozliczeniu małżonków ulega stopniowemu ograniczeniu na rzecz rozwiązań uwzględniających liczbę osób w gospodarstwie domowym. Funkcjonuje (opcjonalnie bądź obowiązkowo) w Belgii, Estonii, we Francji, w Hiszpanii, Irlandii, Luksemburgu, Niemczech, Portugalii i we Włoszech. Ulga prorodzinna związana z opieką nad dziećmi jest stosowana w większości krajów Unii Europejskiej. Polega na obniżeniu podstawy opodatkowania o określoną kwotę lub podobnie jak w Polsce stanowi kwotę zmniejszającą podatek. W niektórych krajach jest to stała kwota na każde dziecko, w innych (np. w Belgii czy Słowenii) – wysokość ulgi wzrasta na każde kolejne dziecko [Krajewska, 2012, s. 103]. Rozwiązania podobne do przyjętych w Polsce od stycznia 2013 roku, dotyczące zależności prawa do ulgi od wysokości dochodów podatnika, stosuje się we Włoszech i na Słowacji. W wielu krajach prorodzinne preferencje podatkowe dotyczą również możliwości odliczenia od podatku lub od dochodu wydatków związanych z wydatkami na kształcenie i wychowanie dzieci. Inne kraje (jak np. Luksemburg czy Niemcy) stosują klasy zaszeregowania podatkowego, gdzie wysokość płaconego podatku jest zależna od sytuacji rodzinnej, wieku i dochodów podatnika.

Najbardziej prorodzinnym systemem podatkowym w Unii Europejskiej jest system francuski. Wspiera przede wszystkim rodziny wielodzietne, uzależniając wysokość płaconego podatku od tzw. części fiskalnych, z których składa się rodzina. Całkowity dochód rodziny dzieli się przez części fiskalne, w skutek czego rodzina wielodzietna o tych samych dochodach co osoba samotna zapłaci niższy podatek.

Zakończenie

Rozwiązania podatkowe w zakresie polityki prorodzinnej zastosowane w Polsce dotyczą wspólnego rozliczenia z małżonkiem lub dzieckiem oraz ulgi prorodzinnej. Obwarowania prawne wspólnego rozliczenia powodują, że nie każda rodzina ma możliwość z nich skorzystać. Wspólne rozliczenie dotyczy tylko małżeństw, które mają wspólnotę podatkową i są opodatkowane na zasadach ogólnych. Preferencyjne rozliczenie z małoletnim dzieckiem jest możliwe tylko wtedy, kiedy dziecko nie osiąga dochodów powyżej kwoty wolnej od podatku. Ulga prorodzinna nie może być też efektywnie wykorzystywana w formie, w której obecnie funkcjonuje, ponieważ jest odliczana na ostatnim etapie wyliczania podatku, co powoduje, że wiele rodzin nie może jej odliczyć, ponieważ nie dysponuje odpowiednio wysokim dochodem. Może warto więc zamiast ulgi pomyśleć o wprowadzeniu innego systemu pomocy dla rodzin, przede wszystkim pomocy bezpośredniej w postaci rozbudowanych świadczeń społecznych.

W systemach podatkowych innych krajów Unii Europejskiej dominują podobne rozwiązania dotyczące preferencji podatkowych, jednak często na skutek odmiennej konstrukcji przepisów mogą być efektywniej wykorzystywane niż w polskim systemie podatkowym.

Literatura

1. Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych w 2011 roku (2012), Ministerstwo Finansów, Departament Podatków Dochodowych, Warszawa.
2. Krajewska A. (2012), *Podatki w Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa.
3. Kulicki J. (2006), *Opodatkowanie osób fizycznych. Podatek dochodowy w państwach UE*, Kancelaria Sejmu, Warszawa.
4. Matuszewska E. (2011), *Funkcjonowanie ulgi prorodzinnej w polskim i francuskim systemie podatkowym*, „Gazeta Prawna”, 23 listopada.
5. Preferencje podatkowe w Polsce w 2010 roku. Raport Ministerstwa Finansów, (2011), Warszawa, www.mofnet.gov.pl.
6. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej* (2012), GUS, Warszawa.
7. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.
8. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. z 2012 r., poz. 1255 z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2006 r. Nr 217, poz. 1588.

Streszczenie

Preferencje prorodzinne występują w systemach podatkowych wielu krajów Unii Europejskiej. Jednak zasady ich funkcjonowania są bardzo różnorodne. Są kraje o bardzo rozbudowanym systemie ulg i zwolnień promujących rodziny oraz takie, które nie przewidują żadnych udogodnień z tym związanych. W Polsce w ramach podatku dochodowego od osób fizycznych wyróżnia się wspólne rozliczenie z małżonkiem lub z dzieckiem oraz ulgę prorodzinną. Zarówno wspólne rozliczenie, jak i ulga prorodzinną nie są dostępne dla wszystkich podatników, dla których teoretycznie takie rozwiązania mogłyby oznaczać oszczędności podatkowe. Rolą ulgi prorodzinnej miało być zmniejszenie zobowiązań podatkowych rodzin, w szczególności wielodzietnych. Po 5 latach obowiązywania ulgi w systemie podatkowym można zauważyć, że jej funkcjonowanie w obecnej formie nie jest efektywne, ponieważ rodziny wielodzietne o niskich dochodach często nie mogą z niej skorzystać. Ponadto w niektórych przypadkach zastosowanie odliczenia skutkuje utratą prawa do zasiłku rodzinnego. W takiej sytuacji z ulgi korzystają głównie najbogatsi.

Słowa kluczowe

podatek, ulga prorodzinną, ulga na dzieci, preferencja podatkowa, korzyść podatkowa

Pro-family solutions in personal income tax (Summary)

Pro-family preferences exist in tax systems in European Union countries. Rules of its functioning are very diversified. There are countries with extender system of reliefs and tax exemptions and countries that don't predict any convenience connected with having families. We can find joined tax settlement for marriages and single parents and pro-family relief in personal income tax in Poland. Both – joined tax settlement and pro-family relief are not available for all of the taxpayers, for whom they could theoretically mean the tax frugalities. The role of the pro-family relief was the tax reduction for the numerous families. After 5 years of the relief existence in the taxes system we can notice that its functioning in the present form is not effective. Numerous families with low earnings can not often use it for decreasing the total tax. Apart from this, it can even happen that when the family use the pro-family relief it will lose the family benefits. The pro-family relief is beneficial mainly for the rich families.

Keywords

tax, pro-family relief, tax, children relief, tax preference, tax benefit